

מאמר דעה

איך מתקנים את האינטרנט?

02 בינואר 2020 | מאת: ד"ר תהילה שוורץ אלטשולר

הדרך לתיקון האינטרנט עוברת בחקיקה, לאומית ובינלאומית, שתקבע שיש סוגי מידע פרטי שאסור לאסוף, שלא ניתן להסכים למכור אותו, ושיש שימושים שלא לגיטימי לעשות במידע אישי, גם לא בהסכמה

Shutterstock

המילה "פרטיות" קטנה מדי בשביל לתאר את רוחב המפעל של הדור הזה: כרייה, העברה, אכסון, מכירה, קניה, שימוש, עיבוד וניצול המידע האישי אודותינו ברשת האינטרנט. אבל, כדי להסביר את הקשר הרעיל בין האינטרנט לבין הפרטיות, צריך לתאר שני מרחבים.

המרחב הראשון הוא **מעקב ההמונים והזמינות של כלי המעקב**. המודל העסקי של ענקיות האינטרנט, זה שפרופסור שושנה זבוקף מהרווארד כינתה במדויק "הקפיטליזם של המעקב", הפך את הרשת כולה לאוסף ענק של רסיסי דאטה ומאגרי מידע. ככל שאוספים יותר, מרוויחים יותר. ככל שאפשר להפיק תובנות עשירות יותר מן המידע, בעליו עשירים יותר. האינטרנט הפך לסכום כל המאגרים, שהם תוצרי המעקב, והם מועמדים למסחר בכל רגע נתון. זהו המודל שלא חרדנו מפניו מספיק ולא צפינו אותו בזמן.

המרחב השני הוא **האפשרות לוותר על הפרטיות**. הזכות לפרטיות נתפסה כזכות קניינית, שאפשר לוותר עליה, תמורת כסף או שווה כסף. אכן, בראשית היו עסקאות "אני מסכים" קטנות ובלתי מזיקות, שבהן אנחנו וספקי השירותים החינמיים באינטרנט נמצאים בסוג של משא ומתן, כשני צדדים שווים כוחות: הם נותנים שירות ואנחנו נותנים את עצמנו. אבל העניין יצא משליטה בגלל הגודל והעוצמה של מי שמחזיק במידע וחוסר היכולת שלנו לסרב לעסקה החלומית שהוא מציע לנו וגם מפני שהוויתור על הפרטיות נבע במידה רבה מן הבורות שלנו לגבי מה נעשה עם המידע.

התפתחות הבינה המלאכותית הפכה את יכולות העיבוד של המידע שנאסף לכאלה שאיש לא שיער וכך גופי ענק יצרו את היכולת לבנות פרופילים אישיותיים מדויקים מאוד, המשמשים, בתורם, לטירגוט חוזר של מסרים ולהכוונת התנהגות. ג'ורג' אורוול תיאר בתמימות כה יפה בספר 1984: "יכולים הם לגלות לפרטי פרטים כל מה שעשית או אמרת או חשבת; אבל תוך-תוךך, שמסתריהם בבחינת חידה אפילו לגביך, נשאר בלתי-חדיר". ובכן, ממש לא. אם משלבים את כל המידע שנאסף על הגולשים ברשת, אין כבר שום מקום מסתור שהוא בלתי חדיר.

כך, לחצנו על כפתור ה"לייק" אבל לא הבנו שעושים עלינו מיקרו טרגטינג. חשבנו שנוכל תמיד למחוק את היסטוריית הגלישה, בלי להבין שיש מודעות "דרושים" שמישהו בכוונת מכוון גורם שלא נראה. אמרנו שנחליף סיסמה ונגן על מספר תעודת הזהות, ולא הבנו שמישהו יודע מהן השעות שבהן אנחנו רגישים לרכוש מוצרים ויכול לייצר את ההינד ההתנהגותי לרכוש אותם. ויתרנו במודע על חלק מתהליכי קבלת ההחלטות שלנו לטובת מערכות שמדריכות אותנו דרך איפה כדאי לנסוע, מה כדאי לאכול ובמה כדאי לצפות, אבל לא הבנו שאנחנו חשופים לתהליכי שכנוע תפוזים לפי מידה, בעוצמה, בחודרנות וביכולות שלא היו קיימות בעבר. שיערנו שמכונה יודעת את הסודות שלנו אבל לא הבנו שמישהו יוצר מלכודת על האוטונומיה שלנו.

יותר מזה, משבר הפרטיות הוא הליבה שסביבה נמצאות כל הרעות החולות האחרות של האינטרנט.

מי שחושש מהיעדר תחרות ומונופולים, חייב להודות שמאגרי המידע הם שנותנים יתרון לגודל ויוצרים תהליכי ריכוזיות. מי שמזהיר מפני אי יציבות פוליטית יודע שהקטוב בדעת הקהל שמרקיב את השיח הפוליטי, הוא תוצאה ישירה של מערות הדהוד ושל אלגוריתם שיועד הרבה על העדפותינו הפוליטיות. מי שמטיף להתמודדות עם השפעה זרה ומקומית על בחירות דמוקרטיות מתאר פשוט קפיצת צפרדע משימוש בטירגוטים כדי למכור מוצרים לשימוש בהם כדי להנדס רעיונות ודעות ולעקר את משמעות הבחירה הדמוקרטית. מי שקורא לפיקוח על תוכן כדי למנוע הפצת ביטויי שנאה ופייק ניוז מוכרח להבין שהניסיון להתאים תכנים לפרופילים אישיותיים הוא שהפך את יוטיוב למכשיר הרדיקליזציה הגדול של הדור, את פייסבוק למכשיר להפצת דיס-אינפורמציה ואת טוויטר למכשיר להשטחה של הדיאלוג הפוליטי. מי שחרד מפני כישלונות של סייבר ואבטחת מידע מודה שהפחד הגדול נוגע לדליפת פרטים אישיים.

אז מה עושים? מחוקקים חוקי פרטיות. חקיקת הדירקטיבה האירופית להגנת מידע (GDPR) שנכנסה לתוקף ב-2018 הייתה אבן דרך חשובה בדברי ימי האינטרנט, והיא נמצאת בתהליכי יישום ברחבי אירופה. הדירקטיבה עיגנה סט של זכויות לנושאי מידע, למשל זכות גישה למידע על אודותיהם, זכות לתקן אותו, למחוק אותו ולנייד אותו; יצרה מגבלות על דרכי האיסוף, השימוש והשיתוף במידע פרטי, עיצבה חובת אבטחת שלו וקבעה חובה לקבל הסכמה מדעת לפני איסוף ועיבוד של מידע רגיש. היא אפשרה לרשויות האכיפה לתבוע מיליונים מן הענקיות ולהתחיל לשים רסן על התנהלותן בענייני פרטיות.

ה-GDPR הראתה גם שיש כוח להתארגנות רב לאומית מול ענקיות הרשת, והשפעתה הגיעה עד לצד השני של האוקיינוס כאשר חוק פרטיות בצלמה ודמותה עבר בקליפורניה באותה שנה. בשבועות האחרונים הונחו על שולחן הסנאט האמריקני שתי הצעות לחוק פרטיות פדרלית – על ידי מריה קאנטוול הדמוקרטית ועל ידי יו"ר וועדת המסחר של הסנאט, רוג'ר וויקר הרפובליקני, ויש להניח שהצעה אחודה תעבור בארצות הברית במהלך 2020.

אבל, חקיקת פרטיות לבדה איננה מספיקה, ויש צורך במערך רגולטורי עוטף. למשל, לפתח בתוך דיני התחרות התחשבות בשיקולי פרטיות בהחלטות לגבי מונופולים ומיזוגים. רשויות התחרות יצטרכו להסתכל על עומקו ועל רוחבו של המידע הפרטי המוחזק בידי גוף יחיד, וגם על מידת הריכוזיות שבמידע כזה. למשל, האם נכון שחברה המספקת שירותי גלישה וטלוויזיה תתמזג עם חברת כרטיסי אשראי?

בתוך דיני תעמולת הבחירות יהיה צורך לקבוע הוראות לגבי סוגי מידע אישי שאסור להשתמש בו במסעות תעמולה ולגבי טכניקות שרמת ההשפעה שהן יכולות ליצור גדולה כל כך עד שמוטב לאסור אותן.

בדיני הגנת הצרכן ובחקיקת איסור אפליה, נצטרך לתת מענה לחששות מפני שימוש במידע פרטי בדרך מפלה – למשל במתן הלוואות ואשראי, תעסוקה, ועוד, וגם לחייב את החברות שהמודל העסקי שלהן הוא הצעת שירותים חנימיים בתמורה לאיסוף מידע, לאפשר מודל חלופי של גביית כסף ללא מעקב ולחייב תמחור הוגן של ערך הדאטה.

אבל, למעלה מכל אלה, תיקון האינטרנט יוכל להתרחש רק אם נשנה את התפיסה שלנו לגבי הזכות לפרטיות. התפיסה הבסיסית בכל דברי החקיקה ובהצעות החוק להגנת מידע פרטי, היא כי בסופו של דבר כל פרט יכול להחליט לוותר על הפרטיות שלו. אם לא נודה ביושר שהתפיסה הזאת היא פיקציה, לא נצליח לתקן את האינטרנט. הרי אי אפשר לדבר באמת על מתן הסכמה לפגיעה בפרטיות בעולם שבו מידע מעובד בדרכים ולמטרות שאת חלקן לא ניתן לצפות מראש. אף אחד גם לא קורא את תנאי השימוש אפילו כשהם כתובים באותיות גדולות. וכמובן, להסכמה יכולות להיות החצנות שליליות על אחרים.

בקיצור, התפיסה שאפשר לוותר על הפרטיות תמורת שירותים נהדרים אולי הייתה נכונה בימים הראשונים של האינטרנט, אבל ברור היום שסחר החליפין הזה מורכב ממה שחשבנו בתחילה. זו בחירה חופשית שיש לה פוטנציאל לדכא בהמשך את היכולת להמשיך ולבחור. זאת הגנה על זכות אדם באופן שעלול לגרום לכך שלא נוכל לממש הליך דמוקרטי תקין, שהוא, בתורו, התנאי המוקדם להגנה על הפרטיות ועל זכויות האדם האחרות.

בעבר, ידענו כחברה להפוך עסקאות מסוגים מסוימים לכאלה שנוגדות את תקנת הציבור. אסור לוותר על כליה תמורת כסף. אסור לשבט עוברים גם בהסכמת תורמי די.אן.אי. הדרך לתקן את האינטרנט תעבור בחקיקה – לאומית ובינלאומית – שתקבע שיש סוגי מידע פרטי שאסור לאסוף, ושלא ניתן להסכים למכור אותו. שיש שימושים שלא לגיטימי לעשות במידע אישי, גם בהסכמה. הפרטיות חייבת להתפתח מזכותו של כל פרט לסחור במידע על עצמו - אל הזכות הקבוצתית להגנה מפני השפעה על התודעה. רק אז נצליח לתקן את האינטרנט.

פורסם לראשונה בדה מרקר.

תגיות:

רפורמות במדיה, פרטיות, אינטרנט, טכנולוגיה, התוכנית לדמוקרטיה בעידן המידע, המרכז לערכים ולמוסדות דמוקרטיים

לכל הנושאים